

FÁBIÁN ÉVA*

Harsányi Imre vegyészmérnök, címzetes egyetemi docens, Eötvös Loránd –díjas, a magyar vegyipar kiemelkedő alakja

HARSÁNYI IMRE 1934. november 29-én született a Bihar megyei Furtán. Iskoláit szülőfalujában kezdte meg, majd Berettyóújfalun folytatta. 1947-ben részt vett az *Országos Falusi Tehetségmentés Intézmény* által rendezett versenyen, amelynek győzteseként felvették a debreceni Állami Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumába, ahol a gimnázium 3. osztálya helyett 1947 szeptemberétől az általános iskola 7. osztályát nyitották meg. Itt fejezte be általános iskolai tanulmányait. A középiskola 1-3. osztályát a debreceni Állami Révai Miklós Gimnáziumban végezte. Itt 1952-ben pályázatot adott be a Szovjetunió egyetemeire való továbbtanulásra. Felvételt nyert. Budapesten 1953. májusában az előkészítő Oleg Kosevoj szovjet ösztöndíjas iskola mérnöki tagozatán érettségizett. Felsőfokú tanulmányait 1953 szeptemberétől a moszkvai *Mendelejev Kémiai Technológiai Egyetem* hadi-vegyipari karán folytatta, ahol 1958. májusában lőporok és rakétahajtó anyagok szakon, „*summa cum laude*” minősítéssel vegyészmérnöki diplomát szerzett.

Mint egyetemista kétszer volt üzemgyakorlaton, az első a Szovjetunióban a Katowszki lőporgyárban, a másodikat Fűzfőn a Nitrokémiánál töltötte 1957. decemberében.

Hazajött. 1958. augusztusától dolgozott a Nitrokémiánál 1986. április végéig. Az itt ledolgozott 28 év alatt a mérnöki munka minden szintjét megismerte. Volt beosztott mérnök, 1961-től üzemvezető, 1963-tól gyáregység vezető, 1964-től gyárrészlegvezető, 1968-tól műszaki fejlesztési főosztályvezető, 1971-től műszaki vezérigazgató helyettes, 1980. január 1-től vezérigazgató.

A vállalat profiljából eredően a népgazdaság majdnem minden ágazatával kapcsolatban volt. Kezdetben ipari robbanóanyagokat, majd – a vállalat fennmaradása céljából szükséges termék-szerkezet-váltást követően – gyógyszer és növényvédőszer intermediereket, műanyag alapanyagokat és műanyagokat, a legnagyobb volumenben pedig növényvédőszereket gyártottak.

HARSÁNYI-nak kiemelkedő szerepe volt abban, hogy a Nitrokémia több lábon álló vállalkozásként mindenkor eleget tudott tenni a mindig változó kihívásoknak.

Az első időkben a lakkgyapot üzem fejlesztésére kapott megbízást, majd a termék tőkésipari értékesítését szervezte meg. Később a lőporral foglalkozott, kísérletek és számítások alapján újraírta az 1956-ban megsemmisült vadászlőpor-gyártás dokumentációját.

1963-tól az I. sz. gyárrészleget irányította, ami a korábbiaktól eltérő, új feladatot jelentett számára. Nincs lőpor és robbanóanyag gyártás, de volt festék, intermedier, ioncserélő gyanták és sok egyéb.

* Magyar Vegyészeti Múzeum, Várpalota, Thury vár

Közben a Nitrokémia 1963. április 1-jével a Kohó- és Gépipari Minisztériumtól átkerült a Nehézipari Minisztériumhoz, egyesítették a fűzfői Medicolor Vegyitermékek Gyárával és a Papkesziben működő Colorkémiával. 1964. január 1-jével új szervezeti vezetés alakult ki, létrejöttek a különféle főosztályok (műszaki, gazdasági) és megkezdődött a gyárrészlegek szervezése.

HARSÁNYI 1964-től – a vállalati összevonások után a volt Medicolor Festékgyár vezetőjeként – gyárrészlegvezetőként és mérnökként is itt ismerkedett meg a szerves kémiával, kapcsolatba került a gyógyszeriparral, mindhárom nagy gyógyszergyárral és a vállalat intermedier-gyártás fejlesztését vezette. A gyárrészlegben élénk és termékeny kutatómunka folyt, ennek egyik eredménye volt többek között az uránipar részére és az energia-ipar számára az ioncserélő gyanták kifejlesztése (VARION termékcsalád előállítás), amelyek a későbbiekben világhírű termékké váltak. 1968-tól összefogta a vállalaton belüli, gyárrészlegenkénti műszaki fejlesztési intézkedéseket. Itt kellett elkezdni a foglalkozást az ún. kis volumenű műanyagok és egyéb vegyi anyagok fejlesztésével is. Ebben az időben bővült a növényvédőszer-gyártás is. A népgazdaság kemizálása program keretében eleinte vásárolt hatóanyagok formázása folyt, később beindult a hazai növényvédőszer kutatás-fejlesztés, melynek megszervezésében is szerepet vállalt.

A műszaki fejlesztések területén a magyar kutatóbázisok eredményeinek gyakorlati hasznosítására törekedett. Rendszeres kapcsolatot épített ki egyetemekkel, kutatóintézetekkel, (Szeged, Martonvásár, NEVIKI, MÁFKI, MÜKI, SZEVIKI, MTA KKKI, VVE) mintegy 100-150 műszaki-fejlesztési szerződés kötésével. A Veszprémi Vegyipari Egyetemen rendszeresen előadásokat is tartott, aminek elismeréseként címzetes egyetemi docens címet kapott 1979-ben. Nemcsak a műszaki kérdések, hanem a humán ügyek és a szakmai kapcsolattartás a főhatóságokkal, elsősorban a Nehézipari Minisztériummal és a Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Minisztériummal is feladata volt.

1971-től 15 éven keresztül a hazai növényvédőszerek gyártásának, külpiaci értékesítésének, a nyugati cégekkel való kapcsolat kiépítésének egyik vezetője volt. Munkáját 1984-ben *Eötvös Lóránd-díjjal* ismerték el.

A Nitrokémia az 1971-ben induló IV. ötéves tervben állami beruházással nem számolhatott, nem volt a fejlesztendő vállalatok között. Ezért a fejlesztéseket saját erőforrásból, OMFB hitellel, állami támogatás nélkül hajtották végre. A termékválaszték bővítésére kialakított 300 fős kutatógárda feladata volt a gyorsan elavuló eljárások, berendezések, termékek modernizálása. Kutatási eredményeik: *évente 50-100 szabadalmat jelentettek be*. Ezek közül kiemelkedő volt az *antidotumok* kutatása. A Nitrokémia bekapcsolódott a világ vegyipari vérkeringésébe, nemzetközi hírnévre tett szert.

Ez időben a fejlesztések a műanyagok terén is jelentősek voltak, mind a *poliésztergyanta*, mind a *polisztirolhab* alapanyagok gyártása és feldolgozása területén. Az *ioncserélő gyantagyártást* mintegy háromszorosára növelték, a választékot bővítették.

HARSÁNYI 1981-1986 között egy bonyolult profilú, mintegy 100 terméket 500 változatban gyártó, sokrétű munkát végző vállalatot irányított, helyettesei véleményének kikérése mellett intézkedett. Korábban, mint a vállalat műszaki vezetője, majd vezérigazgatója – a nyugati fejlett országokkal egy időben – kiemelten foglalkozott a *vegyipar környezetvédelmi kérdéseivel* elméletben és gyakorlatban egyaránt. Jelentős tapasztalatokra tett szert abban, hogy hogyan lehet frekvenciált környezetben – műszaki megoldásokkal – a környezetet a káros áthatásoktól megóvni. A vállalat ez irányú munkája – különösen a szennyvízkezelés, az országban elsőként felállított *biológiai szennyvíztisztító telep* és hulladékmegsemmisítő – nemzetközi elismerést nyert. Ennek köszönhetően 1973-ban alapítója, 10 éven át a MKE Környezetvédelmi Szakosztályának elnöke, a KGST Vegyipari Állandó Bizottsága keretei között működő Környezetvédelmi Tudományos Tanács magyar delegációjának vezetője, a Veszprém megyei TIB elnöke, az MTA VEAB Kémiai szakbizottságának tagja, a dunántúli Termelékenységi Egyesület (DTE) felügyelő bizottságának tagja volt.

Munkájának elismeréseként többször kapott vállalati és minisztériumi kiváló dolgozó kitünt-

tést, kétszer NIM kiváló dolgozó kitüntetését, kétszer a Haza szolgálatáért arany fokozata kitüntetését, 1978-ban a mezőgazdaság kiváló dolgozója kitüntetését; 1974-ben a Munka Érdemrend bronz, 1981-ben arany fokozatával tüntették ki.

Amikor megvált a Nitrokémiától, egy fejlődésben lévő, jól prosperáló, exportképes, adósságtól mentes vállalatot és vezetést hagyott hátra.

1986. május 1-től Harsányi Imre a Nitrokémiánál végzett munkája elismeréseként – mint az új gazdaságpolitikai kihívásokra sikeresen választ adó személyiségek egyike – megbízást kapott az Országos Tervhivatal ipari elnök-helyettesi tisztének betöltésére. Az Országos Tervhivatal az időben nem a tervezéssel, hanem a gazdaság válságának menedzselésével, a piacgazdaság feltételeinek előkészítésével foglalkozott.

HARSÁNYI közreműködött több olyan fontos iparpolitikai döntés előkészítésében és megvalósításában, mint pl.

- az új adórendszer bevezetése,
- a konvertibilis exportot növelő pályázati rendszer kidolgozása és bevezetése,
- az importliberalizálás bevezetése,
- a gazdasági dereguláció megkezdése,
- a világbanki szerkezet-átalakító programok folytatása,
- a bányászat termelésének költségsszinttel való összekapcsolása és a gazdaságtalan szénbányák bezárása,
- a recski többmilliárdos seb (mélyművelésű rézbánya) orvoslása,
- az uránbányászat gazdaságosságának értékelése és az ekörüli „szent köd” szétosztatása,
- a bauxitbányászat természet szabta korlátok közé kényszerítése,
- a tengizi megállapodás kritikus felülvizsgálata,
- néhány nagy feldolgozóipari vállalatot érintő külföldi vállalkozás előkészítése,
- valamint a Péti Nitrogénművek felszámolása stb.

Kudarcként élte meg többek között azt, hogy nem sikerült alkalmazni a gyakorlatban a vállalati csődtörvényt, alig haladt előre a feldolgozóipar piaci reorientációja. Meggyőződésévé vált, hogy a magyar ipar fejlődését a piaci hajtóerők és kényszerek fogják ösztönözni

HARSÁNYI IMRÉT az *Országos Tervhivatal*ban végzett munkássága elismeréseként a Magyar Köztársaság aranykoszorúval díszített csillagrendjével tüntették ki 1990. márc. 30-án.

Munkásságának utolsó állomása 1990. április 1-től az 1995. év végéig a Nitrogénművek Rt.-nél volt. Az 1980-as évek végén a Péti Nitrogénművek csődbe jutott. A műtrágyapiac összeomlott, a költségek ugrásszerű növekedése gazdaságtalan termelést eredményezett. A bevételek olyan alacsonyok voltak, hogy a vállalat adósságát sem az államnak, sem más hitelezőknek törleszteni nem tudta. A terhek elérték a 6,5 Mrd Ft-ot. Az 1987-ben megindított csődeljárás nem vezetett eredményre. Az 1988. februárjában megkezdődött szanálás sikertelensége után a Szanáló Szervezet 1989. augusztusában megindította a vállalat jogutód nélküli jogi és pénzügyi felszámolását a termelés fenntartása mellett.

1990. február 1-jén 8 részvényes megalapította a Nitrogénművek Rt.-t 1,6 Mrd Ft-os alaptőkével. E részvénytársaság megvásárolta a jogutód nélkül felszámolt Péti Nitrogénművek berendezéseit és átvette szakemberállományát is. Az új tulajdonosok felkérték HARSÁNYI IMRÉT a cég igazgatósági tagságára, s egyidejűleg megbízták a vezérigazgatói feladatok ellátásával.

HARSÁNYI IMRE az akkor nehéz helyzetbe került NRT. válságmenedzselését kimagasló szakmai tudással és humánummal látta el:

- vezetésével az Igazgatóság és az Ügyvezetés elemezte a kialakult helyzetet, és léptek. Lépéseik sikeresek voltak, megnyerték a Kormányzatot, a tulajdonosokat, e mellé tették saját erőfeszítéseiket;

- szigorú létszámgazdálkodást vezettek be, az alkalmazotti létszámot – konfliktusok nélkül – a felére csökkentették;
- 1991 és 1992-ben a felszámolónak az NRT kifizette a vételárat, a raktárkészlet és a nyersanyagok árát, ez az érték meghaladta a 2,5 Mrd Ft-ot;
- lemondtak az évi 100 Mft-os költséget jelentő kincsesbányai vízről és önellátásra rendezkedtek be;
- átrendezték a termelőkapacitást, az elavult üzemeket leállították, a piaci igényeknek megfelelő ammónium-nitrát kapacitást kialakították;
- a legkritikusabb fizetési helyzetben értékesítették a hulladékból visszanyert anyagokat;
- eladták a csak veszteséget termelő hódmezővásárhelyi üzemet, továbbá a vállalati üdülőt;
- a felgyülemlett veszélyes szilárd hulladékot felszámolták;
- belső intézkedésekkel elérték, hogy nem fizettek szennyvízbírságot.

Az átmenet évei során a válsághelyzetbe került nagyüzem HARSÁNYI vezetésével megőrizte működőképességét, jól jövedelmező vállalkozássá alakult át.

HARSÁNYI IMRE 1994. július 1-jétől nyugdíjba vonult, az NRT Igazgatóságának tagja maradt az 1995. év végéig. Szellemi képességeinek teljes birtokában, életének 62. évében Balatonfüzfőn, 1996. január 11-én hunyt el.

Irod.: Bemutatjuk új vezetőinket. NITROKÉMIA a Nitrokémia ipartelepek pártbizottságának és a vállalat vezetőségének lapja. 1980. 8.évf. 1 sz. 2. p